

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI



O‘RTA OSIYO MADANIYATI VA SAN’ATI TARIXI

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 200000 – San’at va gumanitar fanlar

Ta’lim sohasi: 220000 – Gumanitar fanlar (Tillardan tashqari)

Ta’lim yo’nalishi: 60220300 - Tarix (mamlakatlar va yo’nalishlar bo’yicha)

Fan/modul kodi O'MST 405		O'quv yili 2025-2026	Semenstr 5-6	ECTC - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (90 soat)		Mustaqil ta'lim (90 soat)	Jami yuklama (180 soat)
	O'rta Osiyo madaniyati va san'ati tarixi				

I.

Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – O'zbekiston madaniyati va san'ati tarixining eng qadimgi davridan hozirgacha bo'lgan davr tarixini o'rganish, O'zbekistonning madaniyati va san'ati tarixini davlat va jamiyat taraqqiyoti natijasi ekanligi, O'zbekiston davlatchiligini rivojlanishida madaniyat va san'atning muhim soha hisoblanishini ko'rsatib berish

Fanning vazifasi – Vatanimiz tarixida ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan boy madaniyatimizni o'rganish va tarixiy dunyoqarashni boyitish, mustaqil fikrni qaror toptirish, O'zbekiston madaniyati va san'ati tarixining inson va jamiyat tarixi bilan uzviy bog'liqligini tushuntirishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. O'zbekistonning madaniyati va san'ati tarixi fanining maqsadi va vazifalari.

Fanning maqsad va vazifalari. Madaniyat va san'at tushunchalari. Madaniyat va san'atning inson va jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati. Moddiy va ma'naviy madaniyat, ularning o'zaro aloqadorligi. Moddiy va ma'naviy madaniyatning asosiy belgilari. Madaniyatning sohalar bo'yicha tasnifi va uning turlari. Madaniyatning ko'rinishlar bo'yicha tasnifi. Madaniyat va san'atning umumiy xususiyatlari. Madaniyat va san'atning jamiyat hayotidagi funksiyasi.

2-mavzu. O'zbekistonning eng qadimgi davr madaniyati va san'ati.

O'rta Osiyo eng qadimgi madaniyati va san'atining o'ziga xos xususiyatlari. Ibtidoiy diniy tasavvurlar, urf-odatlar. Paleolit, mezolit, neolit va eneolit davri madaniyati va san'ati.

3-mavzu. Bronza va ilk temir davri madaniyati va san'ati

Bronza va ilk temir davrining o'ziga xos xususiyatlari. Bronza va ilk temir davri madaniyati va san'ati. Madaniy va savdo aloqalar rivoji.

4-mavzu. Ahamoniylar davri madaniyati va san'ati

Ahamoniylar imperiyasi davri madaniyati, hamda bu madaniyatga O'rta Osiyo xalqlarining qo'shgan hissasi. Madaniyat rivojida zardushtiylik va "Avesto"ning o'rni. Oromiy yozuvi.

5-mavzu. Antik davri madaniyati va san'ati.

Ellin madaniyati va san'atining o'ziga xos xususiyatlari. Salavkiylar davri ellin madaniyati va san'ati. Yunon-Baqtriya davlatida yunonlar va mahalliy madaniyat sintezi. Sharq ellin madaniyati va san'atining vujudga kelishi. Me'morchilik, haykaltaroshlik, teatr va musiqa san'ati. Yunon-Baqtriya yozuvi.

Xorazm madaniyati. Kushonlar davrida madaniyat va san'atning yuksalishi. Oromiy yozuvi asosida kushon-baqtriya alfaviti, so'g'd va xorazm yozuvlarining rivojlanishi. Buyuk Ipak yo'lining O'rta Osiyo xalqlari madaniyati va san'ati taraqqiyotidagi o'rni.

6-mavzu. Ilk o'rta asrlar madaniyat va san'ati

Eftaliylar va Turk xoqonligi davrida madaniyat va san'atning o'ziga xos xususiyatlari. Arab istilosinig mahalliy madaniyat va san'atga ta'siri. Islom dini va ma'naviy madaniyatdagi o'zgarishlar. Ilk o'rta asrlar me'morchiligi.

7- mavzu. IX-XIII asrlarda O'zbekiston madaniyati va san'ati.

Somoniylar, Qoraxoniylar, G'aznaviylar, Xorazmshohlar davrida madaniy hayot. Me'morchilik san'ati rivoji va murakkab kompozisiyalarni yaratilishi. Kulolchilik, shishasozlik san'ati, zargarlik. Hattotlik va miniatyura san'ati rivoji.

8-mavzu. Amir Temur davrida madaniyat va san'at taraqqiyoti

Amir Temur madaniyati va san'atining o'ziga xos xususiyatlari. Obodonchilik ishlari. Hunarmandchilik va uning turlari, taraqqiyoti. Savdo-sotiqning rivojlanishi, karvon yo'llarining ahamiyati. Amir Temur davrida Samarqandning ulkan madaniyat markaziga aylanishi. Amaliy-bezak san'ati. Bronza, kumush va oltindan quyma idishlar yasash borasidagi muvaffaqiyatlar. Me'morchilik. Shaharsozlik. Naqqoshlik, xattotlik san'ati.

9- mavzu. Temuriylar davrida Movaraunnaxr va Xuroson madaniyat va san'at rivoji

Temuriylar davrida madaniy hayot: ilm-fan rivoji. Temuriylar davri madaniyati va san'atining o'ziga xos xususiyatlari. Obodonchilik ishlari. Naqqoshlik, xattotlik san'ati. Samarqand miniatyura maktabi va uning xususiyatlari. Badiiy hunarmandchilik va uning turli shakllari. Kulolchilik sohasidagi yangiliklar.

10- mavzu. Buxoro xonligi va amirligi davri madaniyati va san'ati

Shayboniylar davrida madaniyat va me'morchilik. Hattotlik san'atining rivojlanishi. Kitob bezash hamda miniatyura ishlash borasidagi yutuqlar. Ashtarxoniylar davrida me'morchilik san'ati. Tasviriy san'at me'moriy bezaklarda, amaliy san'at buyumlari keng o'rin egallashi va ularning ajralmas qismiga aylanishi. Miniatyura va kitobot san'ati.

Buxoro amirligida madaniyat va san'at. Buxoroning Markaziy Osiyodagi diniy markaz sifatidagi o'rni. Me'morchilikda an'anaviyqurilishlarning davom etishi.

11-mavzu. Xiva xonligi davrida madaniyat va san'at.

Xiva xonligi davrida ilm-fan. Xiva xonligida madaniyat va san'at. Xivaning mashhur me'moriy yodgorliklari va undagi bezak san'ati. Ganch va yog'och

o'ymakorligi san'ati taraqqiyoti. Tasviriy san'atning o'ziga xos jihatlari. Shaharsozlik. Amaliy-bezak san'ati. Kitobat va tasviriy san'at. Musiqa san'ati va uning vakillari.

12-mavzu. Qo'qon xonligi davri madaniyati va san'ati

Qo'qon xonligi davrida ilm-fan. Qo'qon xonligida madaniyat va san'at. Qo'qon xonligi davri me'morchiligining o'ziga xos xususiyatlari. Kitobot san'ati. Hattotlik san'ati. Hattotlik maktablari va uning vakillari. Tasviriy san'at. Musiqa va so'z san'atiga uning yirik vaqillari. Amaliy-bezak san'ati. Ganch va yog'och o'ymakorligi. Gilamdo'zlik, zardo'zlik, kandakorlik buyumlarida badiiy san'atning ko'llanilishi.

13-mavzu. Rossiya imperiyasi mustamlakasi davrida Turkistonda madaniyat va san'at (XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asrning boshlari).

XIX asr oxiri - XX asr boshlarida O'zbekiston madaniyati va san'atining umumiy tavsifi. Shahar va qishloqlar turmush tarzining o'zgarishi. Zamonaviy san'at turlarining kirib kelishi. Arxitektura va tasviriy san'at. Kino va teatr san'ati. Turkistonda amaliy bezak vaxalq san'ati. Gilamdo'zlik, zardo'zlik, kandakorlik buyumlari

14-mavzu. Sovet mustabid tuzumi davrida O'zbekiston madaniyati va san'ati.

Sovet hokimiyati hukmronligining dastlabki yillari madaniy hayotda mafkuraviy bosimning kuchayishi. Ma'muriy-buyruqbozlik va "madaniy inqilob" kabi soxta g'oyalarning jamiyat hayotiga majburan singdirilishi.

Kino va teatr san'ati. Teatr va kino namoyondalarining faoliyati. Alisher Navoiy nomidagi katta Akademik opera va balet teatri, Muqimiy nomidagi musiqali drama teatri.

Birinchi o'zbek xalq musiqa ansamblining tashkil etilishi. O'zbekiston tasviriy san'ati. O'zbek kulolchilik san'ati. Sovet mafkurasining islom diniga munosabati. Mustabid sovet tuzumi yillarida vaqtli matbuot va madaniy oqartuv muassasalari faoliyati.

Ikkinchi jahon urushidan keyin O'zbekiston madaniyati. O'zbek adabiyotining ta'qib ostiga olinishi. Teatr va kino sohasida ta'qibning kuchayishi. Qo'shiqchilik san'ati. Milliy maqom san'atini saqlab qolish yo'lidagi harakatlar.

Urushdan keyingi yillarda O'zbekiston rassomlari, haykaltaroshlari, xalq amaliy san'ati ustalarining ijodi. 1980 yillarda o'zbek madaniyatiga ta'qibning kuchayishi. Islom diniga munosabat. "Navro'z"ning ta'qib ostiga olinishi.

15-mavzu. Mustaqillik yillarida O'zbekiston madaniyati va san'ati

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda madaniy hayot. Me'morchilik san'ati. Rassomlik san'ati taraqqiyoti. San'atda tarixiy portret va kompozisiyalarning paydo bo'lishi. Haykaltaroshlik san'ati.

Mustaqillik yillari amaliy san'at rivoji. Kino va teatr sohasidagi yangiliklar. Alisher Navoiy nomidagi Milliy akademik drama teatrining yangidan barpo etilishi. Musiqa sohasidagi xalqaro ko'rik tanlovlar. Mustaqillik yillarida kulolchilik. Mustaqillik yillari yog'och o'ymakorligi, uning maishiy va monumental turlarining keng rivojlanishi.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarida talabalar O'zbekistonning san'ati tarixi fanida Seminar mashg'ulotlarida talabalar Fan va texnika tarixi fanidan ma'ruza darslarida olgan

nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo'yicha tayyorgarlik ko'rish jarayonida qo'shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali atroflicha bilim oladilar. Natijada ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

**“O‘zbekiston madaniyati va san’ati tarixi” fani bo‘yicha seminar
mashg‘ulotlarining tavsiya etiladigan mavzulari:**

1. Kirish. O‘zbekistonning madaniyati va san’ati tarixi fanining maqsadi va vazifalari.
2. O‘zbekistonning eng qadimgi davr madaniyati va san’ati
3. Bronza va ilk temir davri madaniyati va san’ati
4. Ahamoniylar davri madaniyati va san’ati
5. Antik davri madaniyati va san’ati.
6. Ilk o‘rta asrlar madaniyati va san’ati..
7. IX-XIII asrlar madaniyati va san’ati.
8. Amir Temur davrida madaniyat va san’at taraqqiyoti
9. Temuriylar davrida Movarounnahr va Xurosonda madaniyat va san’at rivoji
10. Buxoro xonligi va amirligi davrida madaniyat va san’at
11. Xiva xonligi davrida madaniyat va san’at
12. Qo‘qon xonligi davrida madaniyat va san’ati
13. Rossiya imperiyasi mustamlakasi davrida Turkistonda madaniyat va san’at (XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asrning boshlari)
14. Sovet mustabid tuzumidavrida O‘zbekiston madaniyat va san’ati
15. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston madaniyati va san’ati

Izoh: Ishchi fan dasturini shakllantirish jarayonida ishchi o‘quv rejada mazkur mashg‘ulot turiga ajratilgan soat hajmiga mos ishlar tanlab bajariladi.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

“O‘zbekiston madaniyati va san’ati tarixi” fanni o‘rganuvchi talabalar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va fanga doir o‘zlarida amaliy ko‘nikma hosil qilish uchun mustaqil ta’lim tizimiga asoslanib, kafedra o‘qituvchilari rahbarligida, mustaqil ish bajaradilar. Bunda ular qo‘shimcha adabiyotlarni o‘rganib hamda Internet saytlaridan foydalanib referatlar va ilmiy dokladlar tayyorlaydilar, amaliy mashg‘ulot mavzusiga doir uy vazifalarini bajaradilar, ko‘rgazmali qurollar va slaydlar tayyorlaydilar.

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Ibtidoiy davr san’atiga oid manbalar.
2. Qadimgi Markaziy Osiyoning eng qadimgi san’ati.
3. Ilk o‘rta asrlarda san’at rivoji.
4. IX-X asrlar Movarounnahr san’ati.
5. Kamoliddin Behzod va miniatyura san’ati.
6. Amir Temur qurdirgan san’at obidalari.
7. Amir Temur va temuriylar davrida kitobat san’ati.
8. Registon majmuasi.
9. Samarqand san’at obidalari.
10. Buxoro san’at obidalari.

11. Xiva san'at obidalari.
12. Toshkent san'at obidalari.
13. Farg'ona vodiysidagi san'at obidalari.
14. XVI-XIX asr birinchi yarmi O'rta Osiyo xalqlari san'ati.
15. XIX asr ikkinchi yarmi XX asrda O'zbekistonda me'morchilik, tasviriy san'at miniatyura va amaliy san'at.
16. Mustaqillik koshonalari.
17. Mustaqillik yillarida ganch o'ymakorligi san'ati.
18. Mustaqillik yillarida zargarlik san'ati.
19. Mustaqillik yillarida naqqoshlik san'ati.
20. Mustaqillik yillarida yog'och o'ymakorlik san'ati.
21. Mustaqillik yillarida kandakorlik san'ati
22. Mustaqillik yillarida kulolchilik san'ati tarixi
23. Mustaqillik yillarida kashtachilik san'ati tarixi
24. Mustaqillik yillarida qurilgan maqbara va masjidlar.
25. Mustaqillik yillarida miniatyura san'atining rivojlanishi.
26. Ma'naviy meros va milliy o'zlikni anglashda san'at tarixining ahamiyati

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- O'zbekiston madaniyati va san'ati tarixining asosiy bosqichlari; O'zbekiston san'ati tarixining ma'lum bir tarixiy hodisalari; jahon tarixida O'zbekiston madaniyati va san'atining tutgan o'rni;
- Zamonaviy jarayonlarda O'zbekiston madaniyati va san'atining jahon hamjamiyatida namoyon bo'lishi, O'zbekiston madaniyati va san'ati tarixi masalalarini **bilishi** kerak;
- Fanning dolzarb masalalarini o'rganish, O'zbekiston madaniyati va san'ati tarixining turli davrlaridagi o'ziga xosligi haqida, O'rta Osiyo Renessansi davrida madaniyat va san'at,

O'zbekistonning mustaqillik yillaridagi madaniyati va san'ati tarixini bilish

ko'nikmalari va malakalariga ega bo'lishi kerak.

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya

• VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

- Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazoratbo'yicha yozma ishni topshirish.qilish uchun loyihalar.

Asosiy adabiyotlar

1. Xakimov A.A. Iskusstvo Uzbekistana: istoriya i sovremennost. –Tashkent, 2010.
2. Qoraboyev U., Soatov G'. O'zbekiston madaniyati.–T.: Tafakkur-Bo'stoni, 2011.
3. Hamidov H. XVI-XIX asrlar yurtimiz madaniyati tarixidan lavhalar. –Toshkent: Sharq, 2009.
4. Ma'naviyat yulduzlari. –Toshkent: Fan, 2005.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. T.1. –Toshkent.: O'zbekiston. 2017.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent.: O'zbekiston. 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent.: O'zbekiston. 2017.
8. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. T.: «O'zbekiston» 2016.
9. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. –T.: Ma'naviyat, 2008.
10. Abdullayev N.U. San'at tarixi. 1-kitob. -T.: San'at, 2001
11. Avesto / Asqar Maxkam tarjimasi. – Toshkent: Sharq, 2001.

Axborot manbaalari

1. www.ziynet.uz.
2. www.edu.uz.
3. www.kitobxon.uz.
4. www.fvat.uz.
5. www.mirknig.ru.

Fan/modul uchun ma'sular:

Raxmatulloyev.U.A – Arxeologiya va Buxoro tarixi kafedrası o`qituvchisi _____

Beshimov M.K.. – Arxeologiya va Buxoro tarixi kafedrası o`qituvchisi _____

Taqrizchilar:

To'raev H.H. – Buxoro tarixi kafedrası professori, tarix fanlari doktori _____

Jamolova D.M. – Buxoro tarixi kafedrası o`qituvchisi, t.f.f.d. (PhD) _____